

מסורת הש"ס

לולב וערבה פרק רביעי סוכה

מה.

עין משפט
גור מצוה

א [מיי] פ"ה מהל' בית
המדרש הלכה א':
בב ב מיי"ז מהל' לולב
הלכה כה סמך עשין
מד:
בב ג מיי"ט שם הלכה כג
טו"ע א"ח סי' מהס
סעף א וסי' מרמז סעף
א:
כד ד מיי"ט שם הל' כב:
כה ה מיי"ט פ"ז מהל' בית
המדרש הל' א':

תורה אור השלם

א. אל י' וקרא לנו אסרו
חג בעצרת עד קרנות
המזרח: תהלים קיח כז

לעזי רש"י

קרב"ש (קובי"ש). גינות,
מכילים גדולים ועגולים.
אישור"א. מוקד, כיריים.

רבינו חננאל

[וכנס אמר] זה יסוד עלה
חמש אמה וכנס אמה זה
הסוכב עלה ג' וכנס אמה
זה מקום מערכה. עכשיו
אם יטעה קו המדה מקרקע
המזבח עד שפת האמה
החמישית שהן מן היסוד
עד הסוכב, נמצא מתיחת
הקו מן הקרקע ועד
הסוכב שש אמות ושני
חומשי אמה, קדימין לן
כל אמתא ברביעא אמתא
ותרי חומשי באלכסנא,
וכל כניסת אמה באלכסון
כן תבוא מדידתה, תמצא
מקרקע המזבח י"א אמה
פחות חומש. אלא כיון
ששה י"א אמה כד שיהו
גדולות על המזבח אמה
ש"מ איסור הוה מנת ליה.
כגון, גזרות. נטות. כגון
שיהו כותלי גזרה
סותרו וכוונת, ופי' גזרה
נטה, והוא קיר נטוי.
אמ' ר' אבהו מהאי קרא
אסור גזר בעבותים עד
וגר. פי' המזבח עשר
אמות (ד) והקרנות אמה
אמה, ושיעוריה הערכה
הדיוטר בה אמה להתנח
גבי גבי (ה)קרנות המזבח
שיש בה אמה. שהן
פנינין, כאשר שנינו מקום
הקרנות אמה מהו ואמה
מהו כו'. ירושלמי אמ'
ר' יוסי תניתנא אמרה
כן, וראשיתן כפופין על
גבי המזבח.

א. ע"י ג"מ פסחים דף כ"ב
ע"י ועברין שלם בסוף ערך
א"י.
ב. נראה דל"ל דין קלנא שם
איתו מקום ה' ומגל דין
וכו'.
ג. לולב ח"י פי' גינות היו
גזרות כמו גזנות וכו' ועי'
בערך ערך גזן.
ד. לולב ח"י ש"ל פסחים אמות עד
למעלה מן הקרנות והערכה
ה' בה אמה יומה להחמך ע"י
וכו'.

וכי לייבשן הוא צריך. תימה שאותו תנא מתחלפה שיטתו
דהכל דהוה ליה למימני על גב הוה תני על גב וצפ"ק
דפסחים (ד' יג'): גבי שמי חלות של תודה דה"ל למימני על גב
הוה תני על גב ויש לומר דלאותו המנא היה שונה שניהם צבוח
על גב או שניהם על גב וכשהגיע
לו לרצ יהודה צראשון ואמר לו שטעה
והיה סבור שכן יש להיות גם צבוח:
זוקפין אותן בצדי המזבח.
היינו לאחר שהקיפוהו
פעם אחת למ"ד ערבה צנטילה:
תקעו והריעו ותקעו. משום
שמחה: **אני** והו.
גבימטריא חלף ה' ועוד משצעים
ושמים שמות הן הנקובין צלשה
מקראות הסמוכין בפרשת ויהי צלח
ויסע מלךד וגו' ויכל צין מחנה וגו'
ועי' משה את ידו וגו' ושלשמן בני
שצעים ושמים אומיות ומחם שם
המפורש אות ראשונה של פסוק
ראשון אחרונה של אמצעי וראשון
של אחרון וכן צבד הסדר כולן השם
הראשון והו וי"ו של ויסע ה"א דכל
הלילה וי"ו דיוט ושם השלשים ושבע
הוא אני אל"ף דמאחריהם וגו"ן
ראשון דהענן צחשצון של מפרע וי"ד
דיוט קדיס: ואו"ו של וזה מלכות מים:
גינות. קו"ש של וזה מלכות מים:
חיות של דקל היו מציאין. צין
בחול צין צבצת ובגמרא מפרש
טעמא: חיות. ענפים: מיד מיוקוס
שומטין אס לונגיהן. הגדולים שומטין
את לונגיהן הקטנים מידס צצצעי' (א):
ואוכלין אסרוגין. של מניקות ואין
דצדכר כל משום גזל ולא משום דרכי
שלוש שכן נהגו מחמת שמחה:
גב' קלניא. בן חורין מן המס של מלך:
דמיפ מרגא. מואל מכלל המס
של מלך והיינו נמי קלניא דמוספתא:
כדי שיהו גוחות כמו כותל הגומה
גוחות ממות כמו כותל הגומה
לה"ר דפי"ק דמועד קטן (א):

וכי לייבשן הוא צריך אלא אימא על גב
האיצטבא (ב) אמר רחבא אמר (רב) יהודה
אהר הבית סמיו כפול היה סמיו לפנים מסמיו:
מתני' מצות ערבה כיצד מקום היה למטה
מירושלים ונקרא מוצא יורדין לשם יומלקטין
משם מורביות של ערבה ובאין וזוקפין
אותן בצדי המזבח וראשיהן כפופין על גבי
המזבח תקעו והריעו ותקעו (א) בכל יום
מקיפין את המזבח פעם אחת ואומרים
אנא ה' הושיעה נא אנא ה' הצליחה נא
ר' יהודה אומר אני והו הושיעה נא ואותו
היום מקיפין את המזבח שבע פעמים (ב) בשעת
פטירתן מה הן אומרים יופי לך מזבח יופי
לך מזבח ר"א אומר ליה ולך מזבח ליה ולך
מזבח כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת
דאלא שהיו מלקטין אותן מערב ומניחין
אותן בגינות של זהב כדי שלא יכמושו
ר' יוחנן בן ברוקה אומר חריות של דקל
היו מביאין וחובטין אותן בקרקע בצדי
המזבח ואותו היום נקרא חבט חריות מיד
תינוקות שומטין את לולביהן ואוכלין
אתרוגיהן: **גב' תנא** מקום קלניא הוה
ותנא דידן מ"ט קרי ליה מוצא אידי דמיפ
מברגא דמלכא קרי ליה מוצא: ובאין
וזוקפין אותן בצדי כו': תנא וא רבות וארוכות
וגבוהות אחד עשר אמה כדי שיהו גוחות על
המזבח אמה אמר מרימר משום מר זוטרא
שמע מינה על היסוד מנח להו דאי סלקא
דעתך אארעא מנח להו מכדי (ה)עלה אמה
וכנס אמה זהו יסוד עלה חמש וכנס אמה
זהו סובב עלה שלש זהו מקום הקרנות
גוחות על גבי המזבח היכי משכחת לה
אלא לאו ש"מ איסוד מנח להו שמע
מינה אמר רבי אבהו מאי קראה שנאמר
יאסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח א"ר
אבהו אמר ר"א כל הנוטל לולב באגורו
והדם בעבותו מעלה עליו הכתוב כאילו
בנה מזבח והקריב עליו קרבן שנאמר
אסרו

הוקעה למזבח גומרה אסורין כל היום וקשה דא"כ הוה ליה למימר
דמניקות אין גדולים לא:
ע"ה ששש זהו מקום קרנות. ולא גרסינן וכנס אמה שהקרנות
לא היו משוכין לפנים כלום אלא מציא מלצן שהוא אמה
על אמה צדום אמה ונתנו לקרן ומלאהו חלקי אצנים וסיד חפת
וקוניה וכן צלל קין כך פירש בקונט' וכן מוכיח צוצחים פרק אזהרו
מקומן (ד' ה). וצפרק שמי הלחם (מנחות ד' א): שהקרנות לא היו
משוכין לפנים כלום אלא מ"מ מוחק צחנס גרסת הספרים שכתוב צלל
הספרים עלה שלש וכנס אמה זהו מקום קרנות ללומר דצבוחה
כניסה היו הקרנות צדום והשתא הו משש דומיא דלחריני עלה
אמה וכנס אמה כו' זה מקום קרנות מקום הכניסה הוא מקום קרנות:
סביב

להלן מן המזבח מפני הכניסות כדי שיהו ראשיהן גוחין על המזבח וכו'
עלי אמה אלא לאו שמע מינה איסוד מנח להו דהו ליה שמונה אמות לגובהו של מזבח מן היסוד ולמעלה והטייתן מפני כניסת הסוכב
ממעטת קלת מגובהן שצריך למשך רגליהם לשפת כניסת היסוד נמצאו גבוהות יותר משתי אמות ומתן אמה גחיה ולמטה מן הגחיה יותר
מאמה שלא יהו נגדרות על גבי המזבח: **מאי קראה.** דעולות למעלה מן המזבח: **אסרו חג צעצועים.** צאלנות כמו וצין צבוחים היתה למרתו
(יחזקאל א) צלל שלו אסרו כמו הקיפו כמו אסרי לגפן (א)סר ישראל (בראשית מט): **עד קרנות המזבח.** עד קרנות שהם גבוהות מן המזבח:
אסרו

וכי לייבשן הוא צריך. והרי היצש פסול: סטיו כפול. אצטבאות
מקיפות אותו ואצטבאות אחרים היקף לפנים מהיקף: **מתני'** ונקרא
מואל. בגמרא מפרש טעמא: **אני וכו.** בגימטריא חלף ה'. ועוד
משצעים ושמים שמות הן הנקובים צלש מקראות הסמוכין
בפרשת ויהי צלח (א) ויסע וגו' ויכל
צין מחנה ויע משה את ידו ושלשמן
בני שצעים ושמים אומיות ומחם שם
המפורש אות ראשונה של פסוק
ראשון ואחרונה של אמצעי וראשון
של אחרון וכן צוה הסדר כולן השם
הראשון והו וי"ו של ויסע ה"א דכל
הלילה וי"ו דיוט ושם השלשים ושבע
הוא אני אל"ף דמאחריהם וגו"ן
ראשון דהענן צחשצון של מפרע וי"ד
דיוט קדיס: ואו"ו של וזה מלכות מים:
גינות. קו"ש של וזה מלכות מים:
חיות של דקל היו מציאין. צין
בחול צין צבצת ובגמרא מפרש
טעמא: חיות. ענפים: מיד מיוקוס
שומטין אס לונגיהן. הגדולים שומטין
את לונגיהן הקטנים מידס צצצעי' (א):
ואוכלין אסרוגין. של מניקות ואין
דצדכר כל משום גזל ולא משום דרכי
שלוש שכן נהגו מחמת שמחה:
גב' קלניא. בן חורין מן המס של מלך:
דמיפ מרגא. מואל מכלל המס
של מלך והיינו נמי קלניא דמוספתא:
כדי שיהו גוחות כמו כותל הגומה
גוחות ממות כמו כותל הגומה
לה"ר דפי"ק דמועד קטן (א):

וכי לייבשן הוא צריך אלא אימא על גב
האיצטבא (ב) אמר רחבא אמר (רב) יהודה
אהר הבית סמיו כפול היה סמיו לפנים מסמיו:
מתני' מצות ערבה כיצד מקום היה למטה
מירושלים ונקרא מוצא יורדין לשם יומלקטין
משם מורביות של ערבה ובאין וזוקפין
אותן בצדי המזבח וראשיהן כפופין על גבי
המזבח תקעו והריעו ותקעו (א) בכל יום
מקיפין את המזבח פעם אחת ואומרים
אנא ה' הושיעה נא אנא ה' הצליחה נא
ר' יהודה אומר אני והו הושיעה נא ואותו
היום מקיפין את המזבח שבע פעמים (ב) בשעת
פטירתן מה הן אומרים יופי לך מזבח יופי
לך מזבח ר"א אומר ליה ולך מזבח ליה ולך
מזבח כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת
דאלא שהיו מלקטין אותן מערב ומניחין
אותן בגינות של זהב כדי שלא יכמושו
ר' יוחנן בן ברוקה אומר חריות של דקל
היו מביאין וחובטין אותן בקרקע בצדי
המזבח ואותו היום נקרא חבט חריות מיד
תינוקות שומטין את לולביהן ואוכלין
אתרוגיהן: **גב' תנא** מקום קלניא הוה
ותנא דידן מ"ט קרי ליה מוצא אידי דמיפ
מברגא דמלכא קרי ליה מוצא: ובאין
וזוקפין אותן בצדי כו': תנא וא רבות וארוכות
וגבוהות אחד עשר אמה כדי שיהו גוחות על
המזבח אמה אמר מרימר משום מר זוטרא
שמע מינה על היסוד מנח להו דאי סלקא
דעתך אארעא מנח להו מכדי (ה)עלה אמה
וכנס אמה זהו יסוד עלה חמש וכנס אמה
זהו סובב עלה שלש זהו מקום הקרנות
גוחות על גבי המזבח היכי משכחת לה
אלא לאו ש"מ איסוד מנח להו שמע
מינה אמר רבי אבהו מאי קראה שנאמר
יאסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח א"ר
אבהו אמר ר"א כל הנוטל לולב באגורו
והדם בעבותו מעלה עליו הכתוב כאילו
בנה מזבח והקריב עליו קרבן שנאמר
אסרו

הוקעה למזבח גומרה אסורין כל היום וקשה דא"כ הוה ליה למימר
דמניקות אין גדולים לא:
ע"ה ששש זהו מקום קרנות. ולא גרסינן וכנס אמה שהקרנות
לא היו משוכין לפנים כלום אלא מציא מלצן שהוא אמה
על אמה צדום אמה ונתנו לקרן ומלאהו חלקי אצנים וסיד חפת
וקוניה וכן צלל קין כך פירש בקונט' וכן מוכיח צוצחים פרק אזהרו
מקומן (ד' ה). וצפרק שמי הלחם (מנחות ד' א): שהקרנות לא היו
משוכין לפנים כלום אלא מ"מ מוחק צחנס גרסת הספרים שכתוב צלל
הספרים עלה שלש וכנס אמה זהו מקום קרנות ללומר דצבוחה
כניסה היו הקרנות צדום והשתא הו משש דומיא דלחריני עלה
אמה וכנס אמה כו' זה מקום קרנות מקום הכניסה הוא מקום קרנות:
סביב

להלן מן המזבח מפני הכניסות כדי שיהו ראשיהן גוחין על המזבח וכו'
עלי אמה אלא לאו שמע מינה איסוד מנח להו דהו ליה שמונה אמות לגובהו של מזבח מן היסוד ולמעלה והטייתן מפני כניסת הסוכב
ממעטת קלת מגובהן שצריך למשך רגליהם לשפת כניסת היסוד נמצאו גבוהות יותר משתי אמות ומתן אמה גחיה ולמטה מן הגחיה יותר
מאמה שלא יהו נגדרות על גבי המזבח: **מאי קראה.** דעולות למעלה מן המזבח: **אסרו חג צעצועים.** צאלנות כמו וצין צבוחים היתה למרתו
(יחזקאל א) צלל שלו אסרו כמו הקיפו כמו אסרי לגפן (א)סר ישראל (בראשית מט): **עד קרנות המזבח.** עד קרנות שהם גבוהות מן המזבח:
אסרו

(א) צרכות לג: פסחים יג:
נב: (ג) צ"ל רבין, (ג) צליל
מג: (ד) מנחות א: מנחות
פ"ג מ"א, (ה) שמות ד',
(ו) ויעי' ש"י לקמן מו:
ד"ה מ"ד, (ז) ויעי' מ"ד, (ח)
(ח) ויעי' מ"ד, (ח)

הגהות הב"ח

(א) במשנה שבע פעמים
(בשעת פטירתן וכו' ליה
וקר מנחת ח"מ וי"ט ס"א
אית צבצת אלא לקמן
בגמרא וכן משמע מפי'ס
רש"י לקמן:

הגהות מהר"ב

רנשבורג

[א] גב' תנא צרכות
וארוכות וגבוהות. מלת
צרכות נחלק וי"ט צ"ל
צרכות:

מוסף רש"י

סטיו כפול הוה.
אצטבאות זו לפנים מו
היקף עגול לשב שם
(ברכות לג) וכע"ז פסחים
יג: (ב):

רבינו חננאל

אמ' רחבא אמ' ר' יהודי
כו'. היה מספק ליה אי
משום ר' יהודי אי משום
רב יהודי, והיה מדקדק
על עצמו שלא יחלף
השמות, והיה שונה
רביא. מתני' מצות ערבה
כיצד מקום כו'. תניא
קלניא. כלומ' קלניא היה
שם אותו מקום ולא האי
שמא. ונלא דמין למאי
דאמרין בתחילת השתתפין
הורודין קלניא מתעבד,
שפירושן בן חורין קלניא,
(ג) דהך קלניא ודך קלניא,
ושם אותו מקום היה. ותנא
דידן קרא ליה מוצא שהוא
מוצא מן המס, שאין
שדות המוקפות אלא כמו
המדרב שאין עליו מס.
ותנא רבות וארוכות גבוהות
י"א אמה כדי שיהו
גדולות על המזבח אמה
פ"י גינות. (הו א) גינות,
כמו גינות. ואמר ש"מ
מזו הברייתא כי י"א
אמה ומהך אמה אחת
גוחות על המזבח, כי על
יסוד המזבח היה מעמידם.
שאם תאמר על קרקע היה
עשר אמות עלה, אמה